

Thijssse's Hof

*Planten- en vogeltuin in het
Bloemendaalsche Bosch*

Jaarverslag

**Afscheid
Willem
Holthuizen**

**Nieuw
instructielokaal**

**Jaarverslag
2012**

Colofon

Deze uitgave verschijnt eenmaal per jaar in een oplage van 2000 exemplaren en wordt kosteloos toegezonden aan alle donateurs en vrijwilligers van Thijsses's Hof. Losse nummers zijn tegen kostprijs verkrijgbaar bij de secretaris (zolang de voorraad strekt).

Redactie

Henk Wijkhuisen
Dick Saher
Ineke van der Linde

Kopij

Een artikel kunt u sturen naar info@thijsseshof.nl. In principe worden alle bijdragen geaccepteerd.

De redactie behoudt zich het recht voor om artikelen in te korten. Als richtlijn voor de omvang van een artikel geldt: maximaal 2000 woorden. Voor de resolutie van foto 's geldt: minimaal 300 dpi.

Auteursrechten

De auteursrechten van de artikelen berusten bij de auteurs. Overname van artikelen is mogelijk, mits met duidelijke bronvermelding en melding aan de redactie.

De redactie en het bestuur van Thijsses's Hof zijn niet verantwoordelijk en/of aansprakelijk voor de inhoud van de artikelen, noch voor de gevolgen van toepassing van informatie daaruit.

Het oude schuurtje achter in de Hof

Thijsses's Hof

Voorzitter:

Henk Wijkhuisen

Secretaris:

Carla Meyer-Wortelboer (info@thijsseshof.nl)

Penningmeester:

Geert Jan Haan

Donateurschap

Vanaf € 15,- per jaar steunt u Thijsses's Hof. U kunt dit bedrag overmaken op bankrekening 50.07.29.891 t.n.v. Penningmeester Thijsses's Hof Bloemendaal.

Openingstijden:

1 april - 1 november: 09.00 - 17.00
maandags gesloten

1 november - 1 april: 09.00 - 16.00
zondags en maandags gesloten

Adres:

Mollaan 4
2061 BD Bloemendaal
www.thijsseshof.nl
info@thijsseshof.nl
Telefoon: 023 - 5 26 27 00

Ruim 60 dienstbare jaren aan Thijssse's Hof

U houdt iets bijzonders in uw handen! Een uitgebreide uitgave van het jaarverslag van Thijssse's Hof, de planten- en vogeltuin in het Bloemen-

daalse Bos. Ter ere van de opening van ons nieuwe Instructielokaal en van de voorzitterswisseling.

Het was in de zomer van 1943 dat ik als klein jongetje voor het eerst kwam in de wondere wereld die Thijssse's Hof heette. Mijn ouders waren zeer gesteld op de Hof. Dat kwam vast omdat Cees Sipkes, die indertijd de Hof had aangelegd, ook onze tuin deed.

Thijssse zelf, een in mijn ogen vreselijk oude man met een hoed op maar wel aardig, was er op die zondagen als wij er kwamen ook heel vaak. Een keertje mocht ik van hem de visjes in de vijver voeren. Als je brood gooide sprongen die op. Voor mij was dat net zoiets als op de fresco in de Paterskerk aan de Nieuwe Groenmarkt in Haarlem, waar Franciscus tegen boven het water springende vissen stond te praten. Dat Thijssse ook van die vissen had maakte hem in mijn kinderogen heel bijzonder.

Eigenlijk ben ik daarna nooit meer zonder de natuur om mij heen geweest. Ik zat veel in de duinen en Thijssse's Hof kwam weer intensief terug toen ik in mei 1952 de Haarlemse ornitholoog Laurens van 't Sant met het inventariseren van de vogels en het nakijken van de nestkastjes in de Hof ging helpen. Wat was ik trots toen ik in 1954 dat zelfstandig mocht doen. Op die manier

werd ik gegrepen door de natuur, een grip die mij nooit meer los liet.

Van het een kwam ook het ander. Gevraagd om bestuurslid te worden, daarna secretaris, vervolgens voorzitter. Zit je eenmaal in een bestuur, dan komen er ook andere zaken op je af. Hebben we wel geld genoeg? Voldoen we nog wel aan de eisen om schoolkinderen verantwoord te boeien? Voor je het weet kom je in contact met heel veel mensen, die het allemaal goed voor hebben met de Hof en het werk wat daar gedaan wordt, geïnteresseerd zijn of er aan meehelpten. Dat was een hartverwarmende periode. En ik wil hen allemaal, die vele generaties, danken voor al die steun en inzet. Blijf dat alstublieft doen. Je hebt er veel succes mee om zo de "natuursport" uit te dragen.

Onze Hof was mooi, is mooi en zal mooi blijven. Van dat laatste ben ik overtuigd. In de loop van de ruim 60 jaar dat ik bij de Hof betrokken ben heb ik dat mogen meemaken.

Grote problemen werden steeds opgelost. De houtopstand werd in de tweede wereldoorlog gered van diefstal en zogenaamde "noodkap". Na het overlijden van Thijssse in 1945 kwam er een nieuw bestuur dat Thijssse's tuin ging voortzetten. De uitdrijving in de vijftiger jaren door de drinkwaterwinning rondom de Hof kwamen we te boven. In de zeventiger jaren bouwden we het eerste instructielokaal, waardoor we geschikt bleven voor het onderwijs. En telkens wisten we weer gelden bijeen te brengen om hekken te vernieuwen, paden te renoveren, alles goed te onderhouden.

Maar het mooiste in al die jaren heb ik altijd de Hof zelf gevonden. Elk plekje is bekend, elke ontwikkeling geliefd. En bijzonder fijn is het ook daarover te kunnen spreken met de vele bezoekende schoolkinderen, wel duizend per seizoen, of tijdens excursies. Dat zal ik dan ook nog met plezier blijven doen. Graag hoop ik u in Thijssse's Hof te mogen ontmoeten. Dank voor de vele steun en vergeet u de Hof ook de komende tijd niet?

Willem Holthuizen,

verbonden aan de Hof sinds 1952

Geschiedenis van de Hof

Met bakken kwam de regen uit de lucht op 26 september 1925 toen Dr. Jacobus Pieter Thijssse "zijn" heemtuin opende. Het terrein van de heemtuin, met als officiële naam "Thijssse's Hof, Planten- en Vogeltuin in het Bloemendaalsche Bosch" behoorde in vroeger tijden tot een natuurlijke wildernis. De graven van Holland zullen er wel gejaagd hebben, misschien wel samen met de heren van Brederode.

In 1599 werd het gebied opgenomen in het "Caert-boeck van de Lage en de Hogelanden, gheleghen in Alberts-Berch, Overveen en de Vogele-Sangh". Toen het terrein minder "woest" was, is het als zogenaamde droogberg gebruikt van de zuidwestelijk ervan gelegen blekerij. Later, in 1794, wordt het terrein op de kaart van landmeter D. Engelman aangegeven als duin-

gebied dat behoorde tot de Hofstede Saxenburg. De eigenaren daarvan, respectievelijk Hendrik Hermansz en later mr. C.A. van Brakel, hebben in de tweede helft van de 18e eeuw het terrein bebost en daarmee feitelijk de grondslag gelegd voor het Bloemendaalse bos. Hermansz bouwde rond 1750 een tuinmanswoning, later verfraaid met het door zuilen gedragen koepeltje

en nu bekend als het "Pannenkoekenhuisje".

In 1920 kwam de gemeente Bloemendaal in het

bezit van het Bloemendaalse bos en viel een deel daarvan ten offer aan wegeaanleg en woningbouw. Het stuk waar nu Thijssse's Hof is, bleef gespaard. Het betrof een braakliggend aardappellandje (in gebruik als trapveldje voor de voetballende jeugd), met eikenhakhout. Ook de zonen van Thijssse - de familie woonde er vlak bij - hebben daar veel gespeeld.

In 1925 wilde de gemeente Bloemendaal haar grote en bekende ingezetene, dr. Jac.P. Thijssse eren door hem ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag het hiervoor beschreven gebied, groot 2 hectaren, aan te bieden om daarop zijn Hof aan te leggen en te beplanten, geheel naar zijn inzichten en volgens het plan dat bij hem in de loop der jaren gerijpt was: een plantentuin met alles wat in Kennemerland in het wild groeit en bloeit, een tuin die tegelijkertijd een broeden verblijfplaats zou kunnen zijn voor vogels. Een tuin voor iedere liefhebber van de natuur, een instructief plantsoen.

Het initiatief hiervoor was in 1924 al uitgegaan van een klein comité Bloemendaalse ingezetenen. Een en ander werd ondersteund door burgemeester Bas Backer, de voorzitter van de Vereniging "Bloemendaal's Bloei", de rector van het Kennemer Lyceum en de bekende Haarlemse landschapsarchitect Leonard A. Springer.

De gemeenteraad van Bloemendaal was in 1924 al akkoord gegaan met de overdracht van terrein, pannenkoekenhuisje, een som geld en een subsidietoezegging aan een nog op te richten stichting. Die werd op 17 juli 1925, acht dagen voor zijn 60ste verjaardag, bij notariële acte opgericht.

Thijssse was daar, als eerste voorzitter, zelf bij. De aanbidding vond plaats op 25 juli, maar de werkzaamheden waren toen al lang aan de gang. De aanleg geschiedde door de jonge Cees Sipkes, eigenaar van het hoveniersbedrijf "De Teunisbloem" aan de Zijlweg in Haarlem. Het ontwerp, waar Thijssse zich flink mee bemoeide, was van Leonard A. Springer, een bekend tuinen- en landschapsarchitect uit het laatste kwart van de 19e en het eerste kwart van de 20ste eeuw. Hij werkte in de traditie van de Engelse landschapstijl en dat is in Thijssse's Hof duidelijk te zien. Op een enkele plek na is het oorspronkelijk ontwerp van Springer nog geheel in tact gebleven.

Zo werd de oorspronkelijke, van voor 1600 daterende, natuurlijke wildernis tot een geleide wildernis nu, en tot een deel van het cultureel erfgoed van Kennemerland. Thijssse was over de flora van Kennemerland ooit in volvoering gebracht door het vermaarde boekje "Onkruid" (uit 1880) van de oude F.W. van Eeden (oude omdat hij de vader was van de bekende in 1860 geboren "tachtiger"-schrijver Frederik van Eeden).

Daarom had hij zijn tuin graag "Van Eeden's Hof" genoemd. "Maar mijn vrienden duchtten verwarring met den Hof van Eeden en bevorderden mij tot peetvader", liet Thijssse desgevraagd weten. Het werd Thijssse's Hof.

In de periode 1925 tot en met 1958 werd er vooral gewerkt aan het behouden van de Hof conform de eerste aanleg. Helaas bleek rond 1958 dat de Hof daardoor zowel ecologisch als educatief niet meer "op de kaart" stond. Tussen 1959/60 en 1964 werd er daarom een ambitieus renovatieplan uitgevoerd. In 1960 werd aan de westzijde het eerste buitenduin aangelegd met zand van de westoever van de grote vijver. Naast het duin ontstond er een klein nat gebied (lange tijd de "Holle kies van Sipkes" genoemd) met weer groeipotentieel voor orchissen, duizendguldenkruid en parnassia. In 1990 werd die operatie grootschaliger opnieuw uitgevoerd en kwam het pad deels over een bruggetje te lopen. In de periode 1960 - 1972 werd aan de oostzijde in meer fasen het heidegebiedje aangelegd. Ten behoeve van onze educatieve taak kwam er in 1961 de demonstratiestrook langs het zuidelijke pad en in 1976 het Instructielokaal. In de jaren erna gevolgd door de demonstratietuin bij het Pannenkoekenhuisje met de graanakker met onkruiden, een moerasje, een vijver waar je makkelijk in kunt kijken en een oude muur speciaal voor muurvegetatie.

Maar treffend is het, dat nog steeds, nu al 88 jaren lang, het Jac.P. Thijssse is die de belangstelling van velen voor de Hof vasthoudt.

Willem Holthuizen

Het nieuwe instructielokaal.

De nieuwbouw van het instructielokaal heeft een hele voorgeschiedenis. In februari 2005 verzocht de gemeente Bloemendaal het door Thijssse's Hof in gebruik zijnde deel van het "pannenkoekenhuisje" af te staan.

Dit wordt door het bestuur afgewezen maar in latere gesprekken met de gemeente komt het voorstel een nieuw gebouwtje neer te zetten als vervanging voor het te verlaten pannenkoekenhuisje.

In 2006 wordt een nieuwbouwplan ontwikkeld op basis van een vergrootte vorm van het toen bestaande lokaal. Het in 2007 voltooide plan, inclusief maquette, wordt door de gemeente positief ontvangen en leidt in 2008 tot een toezegging de bouw met € 150.000,- te willen ondersteunen. Het jaar 2009 wordt benut om de bouwplannen met tekeningen in te dienen bij de gemeente na van voldoende sponsors toezeggingen te hebben gekregen om de ontbrekende overige € 150.000,- te zullen doneren.

Vooraf de toezegging van de Louisa van der Velden Stichting mag in dit verband worden genoemd. De ingediende "principe aanvraag bouwvergunning" wordt echter in januari 2010 door de gemeente afgewezen vanwege de hoogte van het gebouw en de gewenste ingang direct naar de naast gelegen Mollaan. In juli 2010 heeft de gemeente een herziene aanvraag niet alleen afgewezen maar ook eerdere toezeggingen ingetrokken en ook de bouwplaats ter discussie gesteld.

Tijd dus om opnieuw te beginnen met een nieuwe bouwcommissie vooral bestaande uit de ook in 2010 nieuw aangetreden bestuursleden en de nieuwe hovenier/beheerder.

NIEUWE START

Omdat ook de gemeente graag een nieuwe start wil, vragen zij in het najaar 2010 een stedelijk- en een landschapsarchitect om advies. Op basis van de op deze adviezen gebaseerde uitgangspunten krijgen twee architectenbureaus opdracht een voorontwerp te maken. Uit de twee ontwerpen voor de nieuwbouw wordt in november 2010 een keuze gemaakt en architect Dirk Vlaar van BBHD architecten krijgt de opdracht om op basis van de door Thijssse's Hof

en de gemeente vastgestelde uitgangspunten een definitief ontwerp te maken. Omdat het de oudste en door L. Springer ontworpen heemtuin betreft wordt ook door de Hof een landschappelijk advies gevraagd aan Kees Ykema, landschapsarchitect voor de inpassing van de nieuwbouw in de omgeving en geeft het bestuurslid Dik Vonk een Flora en Fauna advies. De uitgangspunten waren zoals al eens gepubliceerd in een artikel in Ons Bloemendaal (winter 2011) :

- Sfeer en karakter van de Hof moeten behouden blijven en zonodig versterkt.
- De heemtuin is onderdeel van het Bloemendaalse Bos en moet de bosuitstraling aan de buitenzijde behouden
- Er is behoefte aan een nieuw instructielokaal

lokaal voor de educatie in de toekomst die tegelijkertijd een sierraad voor de tuin moet zijn

- De functies van het achterste gedeelte van het pannenkoekenhuisje zoals sanitair, werkplek beheerder en opslag diverse goederen moeten een plek vinden in de nieuwbouw
- De tuingereedschappen worden ondergebracht in het elders op de Hof staande schuurtje welk met het de bij de afbraak vrijkomende materiaal van het oude lokaal zal worden opgeknapt.

Uiteindelijk heeft dit geresulteerd, na veel overleg met de bouwcommissie gedurende bijna het hele jaar 2011, in een door architect Vlaar gemaakt ontwerp van gebouw en omgeving. Hiermee kon een aanvraag "omgevingsvergunning bouw" worden ingediend bij de gemeente in januari 2012.

DE BOUW

Met de in april 2012 verleende vergunning en na een aanbestedingsprocedure met 5 aannemers werd in juni de bouw gegund aan Thunnissen Onderhoud BV te Cruquius, voor de aanneemsom van € 208.000,- ex BTW. Door de toezeggingen van de diverse sponsors van de bouw kon de bouw gegund worden al was op dat moment nog niet het gehele bedrag bijeen. Dankzij een gulle verhoging van de toezegging van de Louisa van der Velden Stichting was dit probleem gauw opgelost.

De bouw vond een aanvang na de bouwvakvakantie in augustus 2012 met de afbraak van het oude lokaal. De materialen, vrijgekomen door de afbraak, zijn hergebruikt om het afdak/schuurtje elders op de Hof te vernieuwen en afsluitbaar te maken zodat het tuingereedschap en de werkplaats daar een onderdak kunnen vinden.

Op een stralende zaterdag 8 september 2012 werd "de eerste steen" gelegd door voorzitter Willem Holthuizen, tesamen met drie kleinkinderen Thijssse. Op de reeds aangelegde betonvloer was het eerste stalen skeletdeel opgericht met daaraan een herinneringsbord, later aan het gebouw te plaatsen.

Bouwkundig is er volgens Gerard van Bruggen (Thunnissen) het volgende te zeggen:

Het nieuwe instructielokaal is zoveel mogelijk uit natuurlijke en duurzame bouwmaterialen opgebouwd. Het heeft als fundament een betonnen vloer en fundering. In de zandcement-dekvloer is de vloerverwarming aangelegd. De grotendeels ronde buitenwanden zijn in hout uitgevoerd, houtskeletbouw wanden met als buitenbekleding Plato-vuren houten verticale delen. Deze Plato delen hebben een speciale behandeling ondergaan wat de levensduur aanzienlijk verlengt. Om het geheel stabiel te maken/houden is er een staalconstructie geplaatst met daarop grote houten gelamineerde liggers. Het grootste deel van de staalconstructie is in de binnenwanden weggewerkt. De plafonds zijn uitgevoerd met akoestische gipsplaten i.v.m. de functie leslokaal. De vloerafwerking is een zogenaamde Epoxy gietvloer met daarin echt duinzand verwerkt.

Vorm en afmeting van het gebouw zijn qua ontwerp geheel geïntegreerd in z'n omgeving, zoals is verwoord door Dirk Vlaar:

"Het instructielokaal bevindt zich op het scharnierpunt tussen het met kruidenakkers ingerichte entreegebied van het hof aan de ene zijde en het organisch ontworpen landschapspark aan de andere zijde. Met de vormgeving van het gebouw wordt gereageerd op deze twee karakteristieke delen van het hof. Het lage horizontale raam geeft een panoramisch uitzicht over de voederplek en de rest van het park, terwijl de verticale openingen doorkijkjes bieden als door de bomen van een bos. De rode kleur van de houten gevel geeft het gebouw op een natuurlijke, vanzelfsprekende wijze een eigenwijs karakter. Deze rode kleur wordt ook in het interieur doorgezet. Een opvallend gebouw dus dat toch geheel is ingepast in zijn omgeving."

De bouw is voorspoedig verlopen en de oplevering was begin december 2012 een feit. Alleen de afwerking van het interieur zou nog enige tijd in beslag nemen maar liet onverlet dat de nieuwjaarsreceptie van zaterdag 5 januari 2013 voor de Hof de informele opening kon zijn.

Geert Jan Haan, penningmeester

FINANCIËN NIEUWBOUW

De financiële verantwoording is in onderstaand overzicht samengevat (alle bedragen in € en incl. BTW)

Inkomsten

Ontvangsten in 2009, 2010 en 2011. Totaal	27.850
Ontvangsten in 2012	19.210
Louisa van der Velden Stichting en Gemeente Bloemendaal	<u>300.000</u>
	347.060

Uitgaven

Leges, architecten, vooronderzoek tot 2012	25.033
Leges, architect 2012	<u>36.184</u>
Totaal	61.217
Aanneemsom Thunnisen Bouw	248.806
Meer/minderwerk, onvoorzien	<u>13.240</u>
Totale bouwkosten	323.263

Saldo inkomsten/uitgaven beschikbaar voor inrichting	23.797
Ontvangen in 2013 per 1-4-2013	6.000

Inrichting

Uitgaven inrichting 2012 (keuken, vitrines, aansluitingen) totaal	20.206
Uitgaven meubilair, verlichting etc. per 1-4-2013, totaal	14.459
Tekort per 1-4-2013	4.868

Nog te verwachten kosten (o.a. beamer, gordijnen, boekenkasten)	10.000
Toezeggingen door fondsen	10.000

Met nog te ondernemen acties o.a. Scholenproject in samenwerking met Stichting Bloemendaals Initiatief, zullen de laatste wensen moeten worden vervuld.

Dankwoord

Zonder de hulp van velen zou het bouwproject Instructielokaal niet mogelijk zijn geweest. Wij willen in elk geval noemen:

Louisa van der Velden Stichting
Gemeente Bloemendaal

Vereniging Natuurmonumenten
Bredius Stichting
Rabo Stimuleringsfonds
Prins Bernhard Cultuurfonds, afd. Noord Holland
J.C Ruigrok Stichting
Stichting Dr. Hoefnagels
Kattendijke / Drucker Stichting
Legaat mevr. E.E. Brandes - de Lestrioux
Hendrichs

en de vele donateurs die iets extra's gaven, met name de families Verveld en Van Voorst - Vader alsmede de dames F. Luijnenburg en C. de Jong. Daarnaast de Bornwaterschool en de Kennemer Golf & Country Club.

Verder zijn wij vanwege de voortreffelijke samenwerking dank verschuldigd aan de heren Ir. D.A. C. Vlaar, architect en E. de Haas, opzichter van BBHD-architecten alsmede G. van Bruggen, werkvoorbereider en W.T.J. van den Berg, uitvoerder van de firma Thunnissen Onderhoud (aannemer).

De Bouwcommissie Nieuwbouw Instructielokaal Thijsse's Hof bestond uit de heren H. Wijkhuisen, K. Ottjes, R. Brakel, D. Vonk en adviseur M. Pulleman onder voorzitterschap van G.J.H. Haan, penningmeester Thijsse's Hof.

Het instructielokaal. Rechts de tuindeuren van het administratieve gedeelte, links daarvan de hoofdingang. *Foto: Ekke Wolters*

Het stalen frame is gereed, de prefab wanden kunnen gemonteerd worden. Ook de houten draagbalken voor het dak zijn ingepast. *Foto: Dick Saher*

Gezicht op de entree van het nieuwe instructielokaal. Links de hoofdingang, rechts de deuren van het toilet en het invalidentoilet. *Foto: Dick S.*

Kardinaalsmuts. *Foto: Ekke Wolters*

Educatie, het Scholenproject

Toch wel de mooiste doelstelling van de stichting Thijse's Hof, is kinderen te leren wat "natuur" nu zo een beetje inhoudt. De natuur die zich elke dag in hun leven laat zien, dmv. een mus, een regenbui, zuurstof, mos tussen de stoeptegels, een teek, een vermolmde boom en ga zo maar door. Zijn er verbanden? Zijn er verklaringen?

Waarom staat er in onze tuin een "Tulpenboom" (Magnolia) en in de Hof niet? Waarom moet je hier - een "gewoon" stukje bos - op de paden blijven; in het buurbos mag je lekker raggen! Vragen die tijdens de lessen (Herfstpad, Winterpad, Lente- en Zomerpad) aan de orde kunnen komen. Het afgelopen Lentepad was er nauwelijks sprake van lente en konden we tijdens de sneeuwbuien gebruik maken van het nieuwe, grote instructielokaal. Wat een luxe! Een aantal opdrachten konden daar in een behaaglijke omgeving worden gemaakt.

Omdat de vijver was dichtgevroren, stond er een aquarium ter demonstratie van het waterleven. Een paar stekelbaarsjes, een poel- en hoornslak, een paardenbloedzuiger, een aantal ruggezwemmers (bootsmannetjes) en nog wat ander grut. De 6de groepers waren er niet bij weg te slaan. Zeker niet toen het stekelbaarsje het leven liet bij een aanval van een bootsmannetje. De eekhoorn buiten bij zijn voederbak stal natuurlijk de show. De opdrachten over kieming, jaarringen en vogel-, muizen- en insectennesten kwamen er maar bekaaid vanaf!

De opdrachten worden meestal met uiterste concentratie uitgevoerd. *Foto Ekke Wolters*

Willem Holthuisen geeft uitleg over composteren tijdens het Herfstpad. *Foto Dick Saher*

Teek. *Foto: Ben Sleeman*

Sikkelkoraalzwam. *Foto Hans Cornet*

José bij de voorbereiding van het Winterpad in het oude instructielokaal. Foto Dick Saher

Boomklever op de voerderplank voor het Instructielokaal. Foto: Ben Sleeman

Opdracht over veren tijdens het Winterpad. Oude lokaal. De luiken zijn voor de ramen neergelaten. Foto Dick Saher

Snuitkever. Foto Ben Sleeman

Tijdens het Herfstpad regent het. Paraplu's voor de schoolkinderen liggen te drogen voor de beheerderswerkplaats, die nu voor het achterliggende Pannenkoekenhuisje is bestemd. Foto DS

Het oude Instructielokaal, waar meer dan 25 jaar natuuronderwijs werd gegeven. Schoolklassen van meer dan 30 leerlingen kon je er met goed fatsoen niet meer ontvangen. Het aparte, knusse Hof-sfeertje zullen we wel missen. Foto DS

José Ottjes tijdens het Zomerp pad bij het roggeveldje. Foto Ekke Wolters

Zonder de inzet van vrijwilligers is het Scholenproject niet te verwezenlijken. Per seizoen zijn er ruim twee weken schoolkinderen actief. De lesbrieven moeten regelmatig worden aangepast, nieuwe opdrachten geschreven, routes uitgezet. Dat vraagt menskracht.

In 2012 heeft zich een achttal enthousiaste vrijwilligers aangemeld. Het team bestaat nu uit de volgende personen:

Yneke Bettink, Hans Kerkhoff, Paul van de Bovenkamp, Petra van Wezel, José Ottjes, Rob Plooyer, Eveline van Deursen, Bernard Pahud de Mortanges, Loes van den Berg, Liena Garms, Nanda Vlam, Piet Meulenberg, Jan Saveur, Martje Saveur, An Hoogerbrugge, Gerard Spee (verhuisd en opgezegd), Ans Boogers, Willem Holthuizen, Annelies Sluis, Meins van der Wal, Hetty Wilders, Agaath Wittebrood, Geert Beemsterboer, Maria van den Berg, Coby Duijn, Lonneke den Dulk, Anja van Dulmen, Hélène de Gier, Linda Hartg-

ring, Ineke van der Hijden, Bert Ouwerling, Gabriëlle Plevier, Dick Saher, Pieter Westerhof. Roland Brakel (beheerder/hovenier) zorgt voor de ondersteunende zaken.

Deelnemende scholen:

Haarlem: De Ark, Bavo Westergracht, Bavo Noord, Don Bosco, Bos en Vaart, Bos en Duin, Crayenester, Ter Cleeff, De Dolfijn, Dreeschool, Santpoort: Bosbeek, Brederode Dalton
Gem. Bloemendaal: BSV, Bornwater, Nicolaas Beets, Tyo van Eeghen, Julianaschool, SAB, Theresia, Vondelschool, Josephschool
Heemstede: Beatrixschool
Velsbroek: Rozenbeek
Driehuis: Toermalijn

Per bezoekende schoolklas zijn drie vrijwilligers aanwezig. Bent u een enthousiaste natuurliefhebber (of kent u een geschikt persoon) die het leuk vindt een ochtend of middag basisschoolkinderen te begeleiden? Stuur een mailtje naar info@thijsseshof.nl!

Dick Saher

Interview met Willem Holthuizen en Henk Wijkhuisen

**Scheidend voorzitter Willem Holthuizen:
'Thijssse's Hof moet er altijd blijven'**

Thijssse's Hof, de oudste heemtuin van Europa (en misschien wel van de wereld), bereidt zich voor op een nieuwe periode in zijn bijna 90-jarige bestaan. Willem Holthuizen maakt in april na ruim 37 jaar als voorzitter plaats voor Henk Wijkhuisen. Ongeveer op hetzelfde moment neemt het vernieuwde stichtingsbestuur een gloednieuw in-

structielokaal in gebruik. Daarmee aangevend dat Thijssse's Hof een belangrijke rol wil blijven spelen in het geven van aanschouwelijk onderwijs over de natuur aan schoolkinderen.

Het is een betrekkelijk klein lapje grond. Twee hectare aardappelveldjes met wat eikenhak-hout kreeg bioloog, schoolmeester en natuurminnaar Jac. P. Thijssse cadeau ter gelegenheid van zijn 60-ste verjaardag in 1925. Het terrein was een geschenk van de gemeente Bloemendaal en bedoeld om er een heemtuin in te richten met inheemse planten en struiken. Door verschillende biotopen uit de binnenduinstrand in deze tuin bijeen te brengen kon Thijssse zijn leerlingen op één plek een duinstrand met grasland, bos, struweel en een vijver laten zien. Leren kijken stond daarbij centraal. Door te zien en te laten zien leerden kinderen de ontwikkeling van meerdere soorten natuur en de belangrijke samenhang met hun omgeving kennen.

Deze vorm van praktisch instruerend natuuronderwijs wordt door het stichtingsbestuur van

Thijssse's Hof nog steeds omarmd. De huidige hovenier en beheerder Roland Brakel: „De natuur staat er slecht voor. Daarom is het nodig kinderen daarvoor enthousiast te krijgen.”

In feite is dat ook altijd de leidraad geweest van de bestuurders door de jaren heen. Willem Holthuizen: „*Instructie over de natuur is een groot goed. Met een groeiende bevolking en toenemende verstedelijking is het van groot belang kinderen te wijzen op de schoonheid, het spannende, het mooie en het unieke van de natuur. En hoe kun je dat beter doen dan door kinderen te wijzen op al die bijzondere, natuurlijke zaken om hen heen.*”

Geen wonder dat opeenvolgende bestuurders van Thijssse's Hof in de geest van hun inspirerende voorganger Jac. P. Thijssse vooral het educatieve aspect beklemtoonden. Het in stand houden van de tuin en het geven van onderwijs over de natuur was voor de opeenvolgende bestuursvoorzitters de belangrijkste doelstelling. De nu scheidende voorzitter Willem Holthuizen heeft dat bij allen van heel dichtbij meegemaakt en dat uitgangspunt ook tot zijn eigen motto gemaakt.

Het duidelijk positioneren van de heemtuin was al in 1953 onvermijdelijk, zo ondervond het toen nog jonge bestuurslid Holthuizen. De belangstelling voor de heemtuin liep sterk terug evenals de onontbeerlijke inkomsten. Bestuursvoorzitter J.W. Wichers besloot als opvolger van Thijssse het bestuur te vernieuwen, een nieuw donateursysteem op te zetten en in het spoor van Natuurmonumenten aan te kloppen bij het toenmalige ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Dat laatste bleek een gouden greep. Onder de hoede van het ministerie kreeg Thijssse's Hof voldoende armslag om zich te kunnen ontplooiën en de oorspronkelijke doelstellingen te verwezenlijken. Het enige dat nodig was, was een goed beheerplan, dat er kwam dankzij de inbreng van mevrouw Gorter. Sindsdien vormt het beheerplan het uitgangspunt voor alle ingrepen in de heemtuin.

Al snel bleek hoe onmisbaar zo'n plan was. Zonder duidelijke uitgangspunten en zonder daaraan beantwoordende ingrepen zou Thijssse's Hof binnen een mum van tijd uitgroeien tot een eenzijdig beukenbos. En daarmee zou elke

basis voor een instructie over de verschillende biotopen van de binnenduinrand wegvallen. Thijsse's Hof heeft, zo beklemtoont Holthuizen, niet de intentie om als reservaat te dienen voor uitstervende planten, maar wel om de variatie in onderscheidene biotopen te laten zien. En dat betekent dus het inrichten en bijwerken van de tuin aan de hand van de afspraken in het beheerplan, zodat leerlingen hier de inheemse planten kunnen bekijken, die ze willen leren kennen.

Los daarvan paste de heemtuin zich ook aan aan de geest van de nieuwe tijd. Het massale onderricht voldeed niet langer. De toenemende individualisering en persoonlijke vrijheid dienden te worden vertaald in een andersoortig educatief onderwijs. Niet langer kregen hele groepen gezamenlijk les, maar in de nieuwe opzet werden de kinderen in groepjes van twee of drie voorzien van een opdracht om iets uit te zoeken. Dat sprak meer aan. Uit die tijd dateert in het hof ook de demonstratiestrook, die nu nog steeds in de tuin te vinden is.

De opvolger van Wichers, G. van Eck, introduceerde De Voorhof en het kruidenakkertje. Deze voorziening dicht bij de ingang maakte het voor de talloze vrijwilligers aanzienlijk makkelijker instructie te geven. Bovendien leidde het tot een mooiere en doelmatiger entree van de tuin.

Onder het bewind van Willem Holthuizen, vanaf najaar 1975, volgde het plaatsen van het eerste instructielokaal met allerlei voorzieningen om de ontwikkelingen van de natuur ook binnen inzichtelijk te maken. Ook het Voorhof onderging een verdere verbetering. Een tweede renovatie betrof de 'holle kies van Sipkes'. Op deze plek van de inlaat van het duinwater was door de lage grondwaterstand een probleem ontstaan, waardoor de natte onderdelen van de heemtuin dreigden op te drogen. Door het ingrijpen in de grondstructuur konden de natte biotopen behouden blijven.

In de laatste periode van zijn voorzitterschap is er onder Holthuizen hard gewerkt aan de totstandkoming van een professioneel instructielokaal, waarvoor ook Henk Wijkhuisen als vice-voorzitter zich flink heeft ingezet. Dankzij een grote financiële bijdrage van de gemeente Bloemendaal en een persoonlijk fonds kon uiteindelijk het benodigde bedrag van drie ton bijeen worden gebracht. Daardoor is de tuin na acht jaar voorbereiding nu verrijkt met een ruim, professioneel ingericht en een mooi in zijn omgeving passend instructielokaal, waar jaarlijks veel groepen en leerlingen gebruik van kunnen

maken.

Resteert nog de vraag, waarom Willem Holthuizen al na 37 jaar zijn voorzitterschap neerlegt. „Zes jaar geleden zag ik mijn zeventigste verjaardag naderen en op die leeftijd kun je zomaar ineens omvallen. Omdat ik zo lang bij Thijsse's Hof betrokken ben geweest, vind ik dat de heemtuin er altijd moet blijven. En om die reden ben ik toen gaan zoeken naar een opvolger. Dat is Henk geworden.”

Aan Henk Wijkhuisen nu de taak de toekomst van Thijsse's Hof veilig te stellen. De crisis dwingt subsidiënten tot zuinigheid en grote sponsors staan in deze tijden ook niet te dringen om bij te passen. Bovendien brengt een ruim instructielokaal ook extra kosten met zich mee. Wijkhuisen zal zich met zijn bestuur in eerste instantie richten op het aanzoeken van nieuwe donateurs, die voor een bescheiden bijdrage Thijsse's Hof willen ondersteunen. Daarnaast ziet hij in deze moeilijke tijd weinig kansen om extra inkomsten te verwerven. „Er zijn geen mogelijkheden om onze kennis over de natuur te 'vermarkten' zoals dat tegenwoordig heet. We zullen zelf onze broek moeten ophouden; winst maken is er niet bij.”

Op zijn verlanglijstje staan de introductie van een Plukweide en een Klimweide. Vanuit zijn eigen jeugdervaringen weet hij nog steeds hoe leuk hij het vond om in een boom te klimmen of om een mooie bloem te plukken. „Dat zijn heel goede dingen voor kinderen en die onthouden ze heel erg lang. De ruimte is hier in feite te beperkt om zo iets tot stand te brengen, maar ik wil het niet zomaar los laten. Hoe dan ook blijft het aanschouwelijk onderwijs hier voorop staan: het uitgangspunt is: 'Ga het bos in en beleef het!' ” En dan, relativerend: „Als duizend kinderen hier gaan plukken, dan ben je natuurlijk gauw uitgeplukt. Dat is ook weer wel zo.”

Wijkhuisen komt dus niet in een gespreid bedje terecht. „Willem laat een prachtige heemtuin achter, maar in deze tijd zijn er voor de vaste kosten en onderhoud veel minder middelen beschikbaar. We zullen dus andere financiële middelen moeten aanboren. De grote kunst is om in deze jaren het moois wat we hier hebben te houden en in de geest van Thijsse daarmee verder te gaan.”

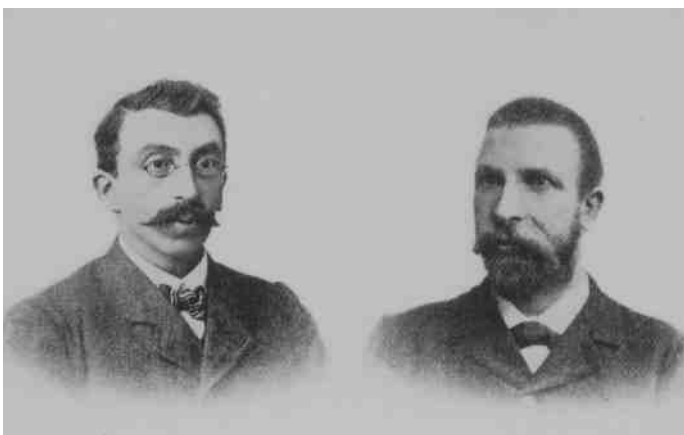
Jan Kuys

Willem Holthuizen en hovenier Harry Schokkenbroek

Foto: Ekke Wolters

Heimans en Thijssse. Begin samenwerking 1893. Collectie Heimans en Thijssse Archief

De eekhoorn verdwijnt soms met staart en al in de voederbak bij het instructielokaal. Foto DS

Thijssse met tuinbaas Janssen. Foto Stichting Heimans en Thijssse Archief

Verslag over het jaar 2012

Het afgelopen jaar was een bijzonder jaar voor Thijsse's Hof. De fitis terug als broedvogel, de nachtegaal zingend achter het heitje, maar vooral de bouw van een nieuw instructielokaal. De eerste steen werd op 8 september in de stralende zon gelegd door de kleinkinderen van Thijsse, Ko, Hans en Ineke, samen met onze voorzitter, Willem Holthuisen. Dit weekend waren ook de open monumentendagen en aangezien het thema Groen van Toen was, werd in Bloemendaal bij ons de aftrap voor dit weekend gedaan. In aanwezigheid van vele genodigden en natuurlijk de kleinkinderen van Thijsse, plantte wethouder Annemieke Schep een ruwe berk bij de vijver. De Hof heeft dus na jaren afwezigheid weer een echte berk.

Het nieuwe instructielokaal werd eind december opgeleverd en is met de nieuwjaarsreceptie al een beetje ingewijd. Tegelijkertijd werd met het materiaal van het oude instructielokaal een prachtige werkschuur neergezet bij de composthoop. Beide gebouwen zijn schitterend geworden en passen uitstekend in de entourage van de Hof. Op zaterdag 20 april 2013 wordt het instructielokaal officieel geopend, met tal van activiteiten in en rond de Hof.

Het nieuwe instructielokaal is mogelijk geworden dankzij een forse bijdrage van de Louisa van der Veldenstichting, het gemeentebestuur van Bloemendaal en enkele particulieren. Zonder hun bijdrage was het niet mogelijk geweest het bouwvallige oude instructielokaal te vervangen. Wij zijn hen daarvoor zeer erkentelijk.

We hebben in 2012 niet alleen een eigentijds instructielokaal gerealiseerd, maar ook de website actueel gehouden en ook op Facebook groeien we met vrienden. Maar ook de "oude" wijze van kennis- en informatieoverdracht bleef en blijft gehandhaafd. Zo schreef de voorzitter elke maand een column in het Weekblad Kennemerland-Zuid en de Haarlemmer. Bijzonder tevreden waren we ook met het uitbrengen van een themanummer door de Stichting Ons Bloemendaal. Het winternummer van 2011 was bij de uitgave begin 2012 geheel gewijd aan Thijsse. Prachtig leesvoer om het nieuwe jaar in te gaan!

Ook op andere fronten heeft de Hof van zich laten horen. Op 1 april was de traditionele Stin-

zenplantendag en op 14 en 15 april deed de Hof mee aan het Museumweekend. Ook bij de zomerdag van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland op 8 juli waren we present en bijna vanzelfsprekend stond de Hof op de Bloemendaalse Jaarmarkt op 1 september. Ook hebben we de Kennemer Golf en Countryclub geadviseerd op het gebied van ecologisch beheer en mochten we in hun orgaan een artikel over de Hof plaatsen.

Het algemeen bestuur vergaderde zes maal en daarnaast is het dagelijks bestuur even zo vaak bijeen gekomen om tal van knopen door te hakken in het belang van de Hof. Er zijn twee nieuwsbrieven uitgegaan naar de vrijwilligers (nr.5 en nr.6) en met de vrijwilligers is voor het tweede achtereenvolgende jaar een bezoek gebracht aan het Kennemerstrand. Onder bezielende leiding van Jaco Diemeer hebben we kunnen genieten van deze bijzondere duinvallei, met onder meer de groenknolorchis, die we ook gezien hebben.

Vrijwilligers, de kurk waar de Hof op drijft. Vele tientallen mensen zetten zich belangeloos in voor de Hof, bij het scholenproject of in de tuin. Veel dank voor hun inzet in 2012. En natuurlijk onze trouwe donateurs, zonder wie de Hof niet zou kunnen voortbestaan. Wij zijn verheugd dat we nog steeds in groten getale op hen kunnen rekenen.

Voor de bijen en de bijenkast is er in 2012 een nieuwe imker aangetrokken, de heren Bas Boeser en Albert Knol. Imker Pim Lemmers vond het na 8 jaar tijd om deze taak over te dragen. Blij verrast waren we toen de Bornwaterschool op 11 juni maar liefst € 595,- heeft opgehaald met schaatsen en hardlopen en dit heeft aangeboden in een mooie, zelfgemaakte enveloppe. Ook veel dank aan onze vaste medewerkers, onze hovenier/beheerder Roland Brakel en zijn vervanger Yneke Bettink, die de vakantiedagen van onze hovenier grotendeels heeft kunnen opvangen. Voorts een woord van dank aan onze archivaris/fotograaf Ben Sleeman en Ekke Wolters voor de brede ondersteuning op de achtergrond.

Natuur en beheer in Thijssse's Hof

(vervolg jaarverslag)

Inleiding

In Thijssse's Hof worden diverse levensgemeenschappen van de kalkrijke duinen gepresenteerd zoals bos, struweel, duingrasland en duinvalleivegetaties. Als we alle beheersactiviteiten zoals kappen, maaien en het af en toe schonen van de vijver zouden staken, zal de spontane vegetatieontwikkeling uiteindelijk leiden naar een gesloten bos. Op den duur zal er op de droge binnenduingronden een beukenbos ontstaan. Dat is hier de zogenaamde climax-vegetatie, het

voorlopig eindpunt van de spontane vegetatieontwikkeling of natuurlijke successie bij de huidige klimaatomstandigheden.

Op natte gronden die periodiek onder water staan, komen geen beuken tot ontwikkeling, maar ontstaat een moerasbos van vooral zwarte elms met zomereik op de minder natte delen. De vijver zal verlanden en ook hier zal op den duur moerasbos ontstaan.

We krijgen bij een geheel spontane vegetatieontwikkeling dus een terugkeer naar de levensgemeenschappen (climax-vegetaties) die hier voorkwamen voordat de mens zijn stempel op het landschap ging drukken. Aan de binnenduinrand was dat een gesloten bos waarin de beuk domineerde. Pas dichterbij zee, in de midden- en vooral in de buitenduinen waar de zeewind en de verstuivingsdynamiek sterker zijn, komen van nature duingrasland en struweel voor. Het milieu is daar te extreem voor de ontwikkeling van bos.

Het bos

Thijssse zag al duidelijk in dat een geheel spontane bosontwikkeling in de Hof zal leiden tot een gesloten beukenbos met een weinig gevarieer-

de ondergroei. Door ervoor te zorgen dat de beuk slechts plaatselijk overheerst en door het creëren en in stand houden van lichte plekken in het bos, ontstaat een veel gevarieerder bos met een soortenrijkere ondergroei, ook wanneer de mens daarin geen nieuwe soorten opzettelijk zou aanplanten.

Momenteel domineert in het bos de zomereik. Dat is een gevolg van het feit dat het bos in de Hof grotendeels is ontstaan uit eikenhakhout. Plaatselijk komen beuken voor. De iep is ten gevolge van de iepenziekte vrijwel uit de Hof verdwenen. De gewone esdoorn wordt op een laag peil gehouden omdat deze soort evenals de beuk naar dominantie neigt en ook dichte beschaduwing kan geven met een minder gevarieerde kruidlaag als gevolg.

De soortenrijke kruidlaag in het bos is mede een gevolg van de kalkrijke bodem. Die bodem zal niet altijd kalkrijk blijven. In ons klimaat met een neerslagoverschot (de gemiddelde jaarlijkse neerslag is groter dan de gemiddelde jaarlijkse verdamping) spoelt kalk namelijk geleidelijk uit waardoor de bodem kalkarmer en zuurder wordt. Dat is een natuurlijk proces en op de zeer lange duur ontstaat een minder gevarieerd en

soortenarmer bostype dat verwant is aan bossen op de Veluwe, groeiend op kalkarme en zure zandgrond.

Het onkalkings- en verzuringsproces wordt door twee factoren beïnvloed:

1. Door de luchtverontreiniging. Vroeger werd de verzuring vooral veroorzaakt door de SO₂-emissie. Sinds de jaren '80 is die sterk afgenomen maar is de NO_x-emissie of stikstofdepositie sterk toegenomen. Die heeft ook een sterk verzurend effect.

2. Door de samenstelling van de boomlaag. Zomereik en beuk, de twee belangrijkste boomsoorten in de Hof, hebben zuur strooisel en bevorderen de verzuring en ontkalking van de bodem. Er zijn ook boomsoorten die kalk uit de ondergrond opnemen en dit via bladstrooisel weer aan de bodem toevoegen. Lindebomen doen dit in sterke mate, maar ook de iep heeft deze eigenschap.

Om op de langere duur variatie in de bosondergroei te behouden, is het goed om op diverse plaatsen te streven naar meer variatie in de boomlaag met daarin een groter aandeel van boomsoorten die ontkalking en verzuring tegengaan. Vanwege de iepenziekte komt de iep daarvoor niet in aanmerking, maar wel de winterlinde. Dit is in ons land de meest in het wild voorkomende lindensoort.

De winterlinde kan niet goed in de schaduw van hoge bomen opgroeien zoals beuk en esdoorn dat wel kunnen. Evenals de zomereik verlangt de linde daarvoor grotere open plekken. Daartoe zullen hoog opgaande eiken gekapt en linden aangeplant moeten worden. De uiteindelijke boomlaag kan uit een menging van winterlinde en zomereik bestaan. Voor die tijd zal zich op de open plekken tijdelijk struweel ontwikkelen; in de ondergroei komen al veel struiken voor.

Voor het bos in Thijssen's Hof wordt dus een in de tijd gespreide en pleksgewijze boomverjonging voorgesteld. In de toekomstige boomlaag zal de winterlinde een belangrijk aandeel hebben.

Struweel

Zoals in de inleiding vermeld, kan het struweel in de Hof slechts in stand blijven wanneer de successie naar bos verhinderd wordt. Dit gebeurt door boomopslag regelmatig te kappen. Het struweel dat hier spontaan tot ontwikkeling komt, bestaat vooral uit eenstijlige meidoorn, kardinaalsmuts, wegedoorn en enkele rozensoorten. Voor duindoorn en wilde liguster is de bodem in de Hof aan de kalkarme kant. Op een plek met

aangevoerd kalkrijk duinzand is duindoorn na aanplant weer tot ontwikkeling gekomen.

Op het schrale grasland met heide bestaat het struweel uit brem, gaspeldoorn en jeneverbess, soorten die kenmerkend zijn voor kalkarme zure bodem.

Als de boomlaag in bepaalde bosgedeelten verjongd wordt zoals hiervoor beschreven is, zal in de Hof tijdelijk meer struweel ontstaan.

Duingrasland

Essentieel voor het voortbestaan van duingrasland in de binnenduinen (waarin de Hof is gelegen) is het jaarlijks maaien met afvoer van het maaisel. Daarmee wordt de ontwikkeling naar struweel en bos tegengegaan.

Evenals in het bos zal ook bodem van het duingrasland op den duur ontkalken en zuurder worden. Dat proces is versterkt op het schrale grasland met heide ten gevolge van het afplaggen van het voormalige duingrasland en het aanbrengen van heideplaggen. Naast heide groeien hier diverse andere soorten van zogenaamde heischrale milieus zoals zandstruisgras, bochtige smele, stijf en dicht havikskruid.

Voorname soorten ontbreken in het overige duingrasland van de Hof. Daar is de bodem nog voldoende kalkrijk. Het kalkrijkst is het in 1989 aangelegde duintje waarvoor kalkrijk duinzand werd aangevoerd.

Momenteel is er dus bodemkundig voldoende variatie aanwezig om in de toekomst veel variatie in het duingrasland te behouden en verder te ontwikkelen. Als die variatie in de verre toekomst afneemt door verdere ontkalking en verzuring, is dat door het plaatselijk aanbrengen van nieuw kalkrijk duinzand te verhelpen. In een eenvoudig gestructureerde en ondiep wortelende levensgemeenschap als duingrasland lukt vernieuwing van een kalkrijk milieu veel beter dan in een

veel complexere en diep wortelende levensgemeenschap als bos.

Duinvalleivegetaties

Ook duinvalleien kunnen op den duur ontkalken en verzuren waardoor begroeiingen van kalkrijke duinvalleien overgaan in natte heide. Een dergelijk proces is in Thijssse's Hof niet te verwachten omdat de duinvalleivegetaties hier onder invloed staan van kalkrijk grond- en kwelwater vanuit de Kennemerduinen. Daardoor wordt ontkalking en verzuring tegengegaan. Tot in lengte van jaren zullen hier duinvalleivegetaties van kalkrijk milieu aanwezig blijven, ook al ontkalkt en verzuurt de hogere omgeving waarop het grondwater geen invloed heeft.

Als de hogere omgeving ontkalkt, kunnen ecologisch waardevolle overgangen ontstaan naar de kalkrijke lage delen. Het is goed mogelijk dat dan pas een geschikt natuurlijk milieu in de Hof zal ontstaan voor de orchideeënsoorten harlekijn en muggenorchis.

De soortenrijkdom en soortensamenstelling van de duinvalleivegetaties is niet alleen afhankelijk van de kalkrijkdom en zuurgraad, maar ook van de hydrologie, in het bijzonder de grootte van de (grond)waterstandsschommelingen. Die zijn in het verleden zeer groot geweest waarbij de vijver in droge zomers geheel kon droogvallen. Grote schommelingen werken sterk verarmend op de soortenrijkdom en hebben vooral op zeldzame soorten een negatief effect zoals beschreven

staat in het boekje 'Thijssse's Hof - tachtig jaar natuurontwikkeling'.

Door de aanleg in de jaren '90 van een duinrel in de omgeving van de Hof die bij hoge (grond)waterstanden water afvoert en de mogelijkheid om bij extreem hoge (grond)waterstanden nog extra water via putten in de omgeving af te voeren, is het moerasmilieu in de Hof nu gebufferd tegen te grote schommelingen in de (grond)waterstand. Daardoor is de potentie voor soortenrijke duinvalleivegetaties toegenomen.

Schommelingen in (grond)waterstand zullen zich echter altijd blijven voordoen, zowel die binnen een jaar als die tussen verschillende jaren, als gevolg van fluctuaties in neerslag en verdamping. Dat is kenmerkend voor het duinvalleimilieu en ook het boeiende voor bezoekers van de Hof: het waarnemen van natuurlijke processen.

Resultaten van het afplagexperiment in het bos

Met het boekje 'Thijssse's Hof - tachtig jaar natuurontwikkeling' in de hand lezen we hoe de ontwikkelingen in het bos van de Hof zich hebben voorgedaan. Vroeger, zeker tot in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw, overheerste in de Hof een lage kruidlaag met veel bosanemoon, bosgierstgras, schaduwgras en klimop zoals dit ook het geval was in het omringende Bloemendaalse Bos.

In de begintijd van de Hof werden diverse stinzenplanten aangeplant, o.a. daslook, gevlekte aronskelk en donkere ooievaarsbek. Deze drie soorten bleven lange tijd een beperkte verspreiding houden. Maar in de afgelopen 25 jaar zijn ze sterk toegenomen evenals gevlekte dovenetel, grote brandnetel, fluitenkruid en zevenblad. De ondergroei in het bos is dus ruiger geworden.

Al deze soorten zijn kenmerkend voor voedselrijke bostypen dan de bosgemeenschap die in het begin aanwezig was in de Hof. Het bosmilieu is duidelijk voedselrijker geworden. Het is een gevolg van de luchtverontreiniging, met name de depositie van stikstofverbindingen. Het proces van voedselverrijking door luchtverontreiniging doet zich in ons gehele land voor alsook daarbuiten. Het is een bedreiging voor de levensgemeenschappen van voedselarme milieus.

Om na te gaan of de oorspronkelijke bosgemeenschap van voedselarme bodem terug te krijgen is, werd in de herfst van 2008 in het bos van de Hof een afplagexperiment ingezet. Over een oppervlakte van ongeveer 250 m² werd de bovenste bodemlaag van ca 10 - 15 cm dik afgeplagd en verwijderd. In deze laag bevinden zich de meeste voedingsstoffen. In de winters 2010 - 2011 en 2011 - 2012 werd bovendien het bladstrooisel afgeharkt.

Om het effect van deze maatregelen te onderzoeken, werden vier zogenaamde permanente kwadraten uitgezet. Dit zijn vaste plekken die met een paaltje gemarkeerd zijn en waarbinnen de begroeiing periodiek geanalyseerd wordt. Bij de

analyse worden eerst alle plantensoorten genoteerd. Vervolgens wordt van iedere soort de bedekkingsgraad volgens de decimale schaal bepaald. De bedekking is hier in procenten weergegeven.

Twee kwadraten (A1 en A2) liggen in het afgeplagde stuk. De twee kwadraten (N1 en N2) liggen in een niet afgeplagd stuk bos in de naaste omgeving. Alle vier kwadraten hadden vóór het afplaggen een nauw verwante begroeiing die door grote brandnetel, daslook en gevlekte dovenetel gedomineerd werd.

Van twee kwadraten, A1 en N1, zijn in bijgaande tabel de belangrijkste resultaten weergegeven.

Bovenaan staat het totale bedekkingspercentage van de kruidlaag vermeld. Door het bij elkaar

optellen van de bedekkingspercentages van de afzonderlijke soorten komt men op een veel hoger percentage uit. Dit komt omdat de soorten elkaar gedeeltelijk overdekken. Uit de tabel blijkt dat in het afgeplagde kwadraat A1 het bedekkingspercentage sterk is afgenomen en dat het totaal aantal soorten behoorlijk is toegenomen.

In de tabel staan eerst de soorten (van daslook t/m gewoon sneeuwkllokje) vermeld die voor een goede groei een grote voedselrijkdom verlangen. Vervolgens worden de soorten vermeld die op minder voedselrijke bodem kunnen groeien. We zien dat in het niet afgeplagde kwadraat N1 de begroeiing vrijwel constant bleef. Alleen kleeftkruid, een eenjarige soort, is toegenomen.

Permanent kwadraat

	N1			A1			
	08	10	12	08	09	10	12
Jaar	08	10	12	08	09	10	12
Bedekkings-%kruidlaag	90	90	100	80	10	50	30
Aantal soorten kruidlaag	5	6	6	9	12	16	21
Daslook	80	80	80	70	7	7	7
Grote brandnetel	50	50	50	40	1	1	1
Gevlekte dovenetel	20	20	20		1	20	1
Kleeftkruid		1	20	2	4	20	2
Gewoon sneeuwkllokje	4	4	4	7	1	1	2
Hartbladzonnebloem				1	1	1	2
Bosgierstgras					1	2	4
Dagkoekoeksbloem						1	20
Bosanemoon							1
Schaduwgras							1

Bosgeelster Foto: Ekke Wolters

Kleine vuurvlinder. Foto Hans Cornet

Beheerder/hovenier Roland Brakel (rechts) inventariseert het vijverleven. Foto Ekke Wolters

Zoals verwacht, zijn de veranderingen in het afgeplagde kwadraat A1 veel groter. Hier werd immers de gehele begroeiing met bovenste bodemlaag verwijderd.

Wat opvalt, is de tijdelijke toename in 2010 van gevlekte dovenetel en kleeftkruid. Gevlekte dovenetel kwam voor het afplaggen niet in kwadraat A1 voor maar groeide wel in de directe nabijheid, o.a. in kwadraat N1. De toename van beide soorten was een gevolg van het bloot komen van de humeuze bosbodem waardoor de humus aan de oppervlakte ging mineraliseren. Daarbij kwamen voedingsstoffen (o.a. nitraat en fosfaat) vrij waarvan deze soorten profiteerden.

Die voedingsstoffen waren maar beperkt voorhanden waardoor beide soorten in 2012 al weer sterk zijn afgenomen. Het was echter te weinig voor grote brandnetel die dan ook schaars aanwezig bleef en niet meer tot bloei kwam.

In 2012 was dagkoekoeksbloem sterk toegenomen. Ook deze soort profiteerde van de tijdelijk verhoogde voedselrijkdom, maar kon met minder voedingsstoffen toe dan kleeftkruid en gevlekte dovenetel.

Hoopgevend is de vestiging van bosgierstgras, bosanemoon en schaduwgras die voor het af-

plaggen niet in kwadraat A1 voorkwamen maar wel in de naaste omgeving groeien. Het zijn de soorten van de in het begin vermelde vroegere bosgemeenschap. De ontwikkeling in het andere afgeplagde kwadraat A2 verliep sterk parallel met kwadraat A1.

Het lijkt dus mogelijk om de oorspronkelijke bosgemeenschap door gerichte maatregelen weer terug te krijgen. We willen nader onderzoeken of dat met alleen maaien van de bosondergroei (na bloei en vruchtzetting van de bosplanten) en afharken van blad ook lukt.

Door plaatselijk te maaien (al of niet in combinatie met afplaggen/verwijderen van bladval) en elders niets te doen, behouden we meer variatie in de kruidlaag van het bos. Daardoor kan de bezoeker niet alleen meer soorten zien, maar zich ook meer kennis verschaffen over de ecologie van soorten.

Verder is het natuurlijk hoog tijd dat de luchtverontreiniging, in het bijzonder de stikstofdepositie, sterk verminderd wordt. Want dat is essentieel voor het voortbestaan van een aantal bedreigde levensgemeenschappen in ons land.

Ger Londo

De vogels

(vervolg jaarverslag)

Het eerste jaar dat de broedvogelstand in onze Hof werd bijgehouden was 1926. Sinds 1953 wordt dat gedaan door Willem Holthuijzen. Het is dit jaar dus voor de zestigste keer dat hij de informatie voor het vogelverslag levert. Zo is er een flink overzicht ontstaan van de ontwikkeling van de broedvogels in Thijssen's Hof. Was in de beginjaren het aantal soorten broedvogels meestal iets onder de 20, zodra het terrein meer begroeid werd steeg dat naar 22 tot 25 soorten.

Veranderingen in de begroeiing deed sommige vogelsoorten zoals fitis, nachtegaal, grasmus, gekraagde roodstaart, vliegenvanger, ransuil en fazant verdwijnen. Maar daar kwamen anderen voor terug, zodat het jaarlijkse aantal broedsoorten toch op ongeveer 25 bleef. Sinds het begin van de waarnemingen hebben er in totaal 46 vogelsoorten in de Hof gebroed.

Dit jaar kwam de fitis weer terug als broedvogel. Vorig jaar was hij wel al wezen kijken, maar dit jaar kwam het er gelukkig van. We hopen hetzelfde te beleven met de nachtegaal. Een weekje is hij komen zingen, wist geen wijfje te verleiden en verdween weer. Nu maar afwachten wat de toekomst brengt.

Goudhaantje. Foto: Jelle van der Helm

• De totale broedvogelinventarisatie leverde het volgende resultaat:

	2012	2011
boomklever	2	2
boomkruiper	1	2
ekster	1	1
fitis	1	-
vlaamse gaai	1	1
glanskopmees	1	2
goudvink	1	1
groenling	1	1
grote bonte specht	1	1
heggenmus	2	2
holenduif	1	1
houtduif	4	5
koolmees	8	7
meerkoet	1	1
merel	5	5
nijlgans	1	-
pimpelmees	4	5
roodborst	4	4
staartmees	1	1
tjiftjaf	1	1
vink	2	2
winterkoning	5	5
zanglijster	2	3
zwartkop	2	2
zwarte kraai	1	1
25 soorten	54	56

Heggenmus

•
vervolg jaarverslag)

Jac.P.Thijssen schreef een prachtig mooi boek over zijn gevederde vrienden: "Het Vogeljaar". Als je regelmatig onze Hof bezoekt ervaar je veel uit wat Thijssen in dat boek beschrijft. Dit jaar mochten we in het vroege voorjaar appelvinken begroeten. Echt bijzonder en zeker het gevolg dat we aardig wat hoge bomen hebben. Het feit dat onze taxussen in de loop der jaren fors zijn uitgegroeid gaf in het najaar een invasie van koperwieken die op de vruchtjes afkwamen.

De weitjes bij de vijver zijn zeer in trek bij de groene specht. Mieren vangt hij daar en die hebben we genoeg.

Een geheel nieuwe soort is de nijlgans. We moesten er even aan wennen deze wat agressieve vogel in ons kleine gebiedje te hebben. Ze gingen in een oud kraaiennest hun eieren uit-

broeden en gaven geen problemen. De meerkoet liet zich in ieder geval niet verjagen en zwom op 24 april met haar net uitgekomen jongen parmantig rond.

We hadden weer een paartje eekhoorns, ook met jongen. De holenduif betrok de oude uilenkast en had er maar liefst drie keer een nest met 2 jongen.

Bij het Instructielokaal hadden we een nieuwe mezenkast met camera opgehangen. Een koolmees betrok het. Nauwelijks had die haar

eerste eitje gelegd of een pimpelmees besloot het kastje te veroveren. De koolmees verdween, maar de pimpelmees besloot om na de verovering geen gezin te stichten. Maar blijven hopen dat het ooit nog eens goed komt en u op de monitor het mezengeluk kunt volgen. De mezen moeten wel eerst voor dat geluk zorgen.

In de andere kastjes bloeiden de mezengezintjes voorspoedig. Acht koolmezen, ze legden 61 eieren en kregen daar 56 jongen uit groot. Een paartje had voor de tweede keer nog een broedsel, goed voor 6 jongen.

De vier pimpelmezen lieten zich ook niet onbetuigd. Ze legden 34 eieren en kregen 32 jongen. Ook ging een van hen voor de tweede keer een broedsel maken, goed voor 7 jongen.

Vogelleven genoeg in de Hof. Alle seizoenen de moeite van een bezoek waard. Kans om het ijsvogeltje te zien, blauwe reigers, diverse soorten eenden. Een jagende sperwer of havik. Buizerden die overvliegen. Houtsnippen en kramsvogels, putters en sijsjes. Ze komen allemaal regelmatig op bezoek.

Vleermuizen hebben we ook. Aan de eik bij de composthoop hangt al jaren een vleermuiskast. Dit jaar moest die echt worden vervangen. Dank zij de firma Jongkind Grond uit Aalsmeer is dat gelukt.

Willem Holthuisen

De financiën

(vervolg jaarverslag)

Afgezien van de financiën rond de bouw van het nieuwe instructielokaal was het jaar 2012 een stabiel en rustig jaar. Onze vele donateurs hebben ons niet teleurgesteld en daarnaast mochten wij vele nieuwe donateurs begroeten.

Onze aanwezigheid op de jaarmarkt van Bloemendaal en andere regionale bijeenkomsten begint zijn vruchten af te werpen.

De financiën van de bouw zijn geheel gescheiden van de exploitatierekening gehouden maar ook hier gold dat wij van vele kanten hierbij goed gesteund zijn (zie daartoe het aparte verslag over de nieuwbouw).

In het jaar 2012 hebben we geen bijzondere kosten of investeringen gehad ten behoeve van de exploitatie. Daarover kunnen we u dus weinig melden.

Van Natuurmonumenten werd de gebruikelijke donatie van €450,- ontvangen en van wijlen mevrouw A. van Amerongen werd een legaat ontvangen van €3.630,- welk bedrag tot de reserve zal gaan behoren om het rendement ervan te gebruiken voor de exploitatie. Ook de Gemeente Bloemendaal verleende weer subsidie voor onze exploitatie. Helaas hebben we bericht ontvangen dat de subsidie van de gemeente in drie stappen zal worden afgebouwd naar nul. Het bestuur heeft zich ingespannen om dit slechte nieuws af te wenden o.a. door in te spreken op een begrotingsbijeenkomst van de gemeente, maar zonder resultaat. Wij hopen het gesprek in 2013 te kunnen vervolgen met de betrokken wethouders.

De inkomsten en uitgaven m.b.t. de nieuwbouw worden zoals al vermeld in een aparte boekhouding bijgehouden maar het saldo (€ 23.798) wordt wel op de balans opgenomen als inrichtingsfonds.

Exploitatierekening 2012

(alle getallen in €)

INKOMSTEN

Subsidie Gemeente Bloemendaal	7.694
Donaties	39.180
Natuurmonumenten	450
Ontvangsten Kas en diversen	3.271
Rente en dividenden	<u>7.810</u>

58.405

Exploitatietekort 3.678

Totaal 62.083

UITGAVEN

Lonen en Sociale lasten	46.806
Educatieve activiteiten	3.116
Onderhoud park	6.112
Huisvesting en Energie	1.677
Kantoor, post en internet	1.575
Drukwerk	1.466
Beheer, e.d. bankkosten	1.331

62.083

Balans per 31 december 2012

(vervolg jaarverslag)

(alle getallen in €)

ACTIVA		PASSIVA	
Effecten (koers 31/12/2011)	330.484	Vooruitontvangen	18.248
Vorderingen	512	Inrichtingsfonds	23.798
Kas	40	Legaat	3.630
Banksaldi	<u>18.548</u>	Algemene reserve	<u>303.908</u>
Totaal	349.584		349.584

De inkomsten uit donaties zijn ook in 2012 weer toegenomen, mede door vele nieuwe donateurs. Wij hopen deze trend ook komend jaar vol te kunnen houden.

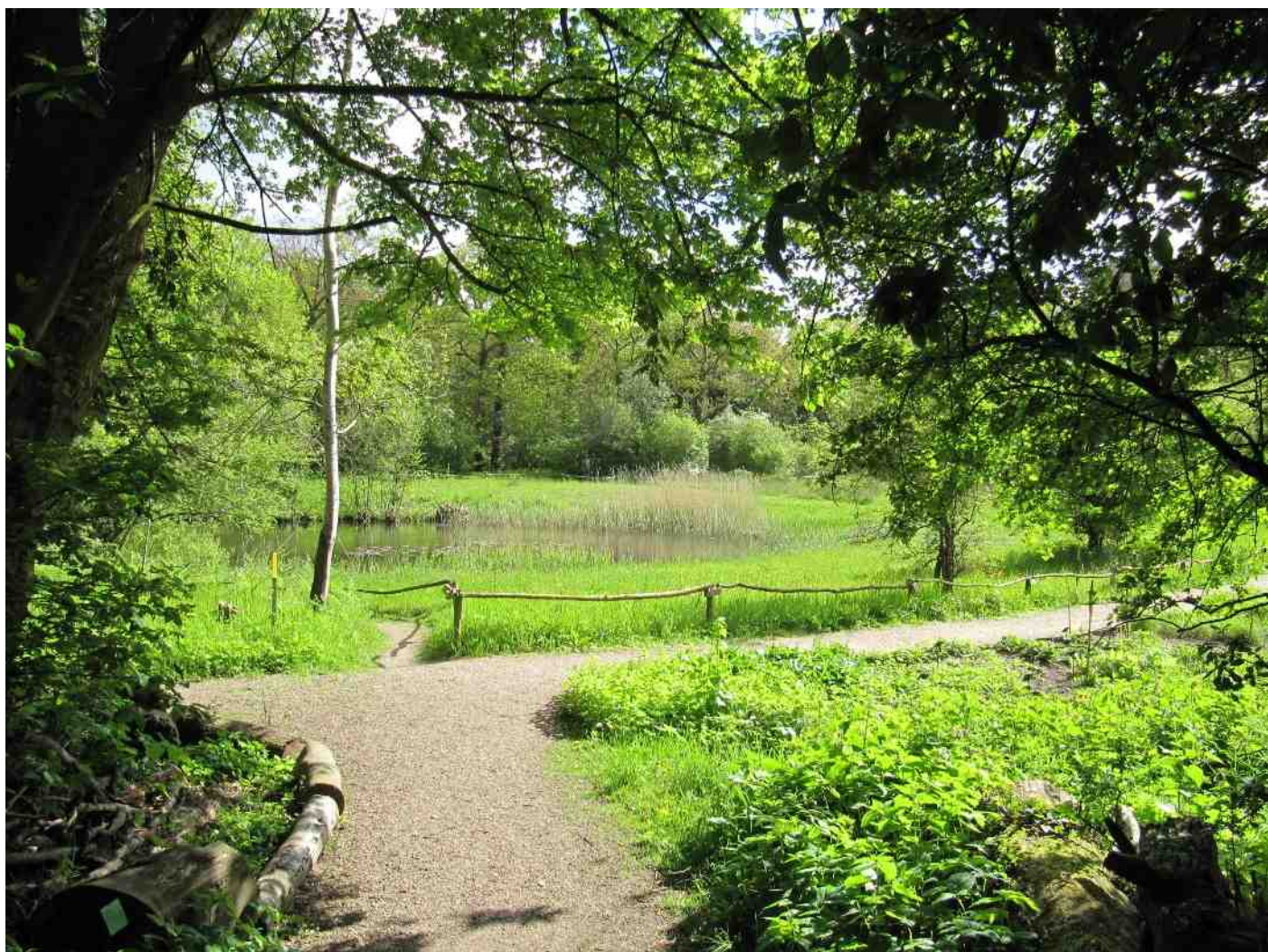
De uitgaven zijn vrijwel gelijk gebleven t.o.v. vorige jaren.

Door vervanging van het oude gereedschapschuurkje, herbouwd uit de materialen van het oude instructielokaal, zijn de kosten onderhoud park eenmalig hoger maar vele andere kostenposten zijn lager uitgevallen.

Het exploitatietekort is van de algemene reserve afgeboekt maar is al de helft van het tekort van vorig jaar. Het gaat de goede kant op.

De algemene reserve nam toe door de hogere effectenkoersen per 31 dec. namelijk met circa 7%. Dit betreft weliswaar een momentopname maar het kan tot een hoger rendement op de portefeuille leiden.

Geert Jan Haan, penningmeester

Educatie

(vervolg jaarverslag)

Het aantal deelnemende scholen bij ons Scholenproject ligt standaard zo rond de 25. De Dolfijn moest afhaken wegens roosterproblemen, maar is inmiddels weer terug. De Haarlemse Beatrixschool wilde eens iets anders proberen en heeft opgezegd. De Julianaschool uit Overveen is een nieuwkomer. Onze vrijwilligers zorgden voor een soepele opvang en begeleiding van 38 groepen leerlingen. Dat betekent dat er gedurende bijvoorbeeld het Herfstpad een kleine 900 leerlingen de Hof bezochten.

De vragen en opdrachten van het Herfst-, Winter-, Lente- en Zomerp pad zijn herschreven en waar nodig geactualiseerd en uitgebreid. Ook is er de nodige zorg besteed aan de leesbaarheid. Scholen die het bezoek aan de Hof in de klas wilden nabespreken, konden gebruik maken van een Powerpoint-presentatie.

Eveline van Deursen heeft een kleurplaat voor een omslag gemaakt. De vier lesbrieven kunnen hierin bewaard worden en is dan een leuk aandenken aan één van de natuuractiviteiten in de zesde groep. De groep begeleiders telde 30 personen, van wie 9 nieuwe personen

Na afloop van het Winterpad werden de leerlingen en hun ouders uitgenodigd 3 zondagmiddagen het instructielokaal te bezoeken om de vogels op de voederplank te bekijken. Hiervan werd druk gebruik gemaakt en bij deze gelegenheid kom je dan de aankomende vogelaars of misschien wel biologen tegen!

Tijdens het Herfstpad was het Instructielokaal al ontmanteld en werden de pauzes in het werkplaatsje achter het Pannenkoekenhuisje genomen. Het nieuwe instructielokaal, zal vanaf 2013 de leerlingen, docenten, ouders en begeleiders alle comfort bieden die we kunnen wensen. Toch zullen we ons oude onderkomen, het knusse boshutje, nog lang blijven herinneren.

Ook onze beheerder-hovenier heeft een aantal educatieve projecten georganiseerd, veelal gericht op een andere leeftijdscategorie. Zo hebben -in aansluiting op het vogelkijken tijdens

het Winterpad- zo'n 125 kleuters van de Franciscusschool de Hof bezocht. Met echte werkbladen voor de kleuters hebben ze dezelfde opdrachten gemaakt als groep 6.

Nieuw was ook een groep kinderen die natuurstudie combineren met naschoolse opvang. En veel scholieren van de middelbare school wisten ons te vinden dankzij het instrument maatschappelijke stage. Maar liefst 26 scholieren hebben hun stage verricht in de Hof onder begeleiding van de beheerder/hovenier.

De Hof was betrokken bij het Jongerendebat, georganiseerd door de Gemeente Bloemendaal. Jongeren van het Kennemer Lyceum bezochten de Hof en maakten een plan voor de toekomst. Dit plan werd in de avond verdedigd tijdens een debat. Het leverde een tweede plaats op. Voor het Sterrencollege heeft de beheerder-hovenier een stagedag georganiseerd. In samenwerking met de afdeling groenvoorziening van de gemeente is onder zijn leiding gewerkt aan natuurherstel in het Enschedépark. Eerstejaars leerlingen van het Stedelijk Gymnasium maakten een natuur- en cultuurroute, waar de Hof onderdeel van uitmaakte. Vijf klassen kregen pittig onderricht over Thijsse, Verkade albums en zaken uit de natuur. Op school is de stof in een proefwerk getest.

Drie klassen van het NOVA College, onderdeel Pedagogisch Werk, niveau Assistentie en Verzorging, kwamen naar de Hof voor een gastles bij de beheerder-hovenier over kinderen en natuur. De insteek van deze lessen betrof wat je aan kinderen overbrengt wanneer je zelf benauwd of bang bent voor de natuur. Ook vakbeoefenaars zijn geïnteresseerd in onze Hof. Zo kwam er een verzoek voor een rondleiding voor praktiserende landschapsarchitecten. Er werd door hen een cursus ecologie in het ontwerp gevolgd. En voor alle natuurspotters stond er op 2 mei het evenement "Secret World of Thijsse's Hof" op het programma. Met Marleen Baltus in de hoofdrol keken we naar al het kleine en verborgene en voerden onze waarnemingen in op de landelijke website.

Afsluiting jaarverslag

*Samenstelling van het bestuur van Stichting
Thijssse's Hof in 2012:*

Drs. W.J.M. Holthuizen, Heemstede, voorzitter
Drs. H. Wijkhuisen, Driehuis, vice-voorzitter
Drs. C.M.M. Meyer-Wortelboer, Bloemendaal,
secretaris
Drs. G.J.H. Haan, Bloemendaal, penningmeester
Dr. G. Londo, Scherpenzeel, lid
Mw. J. Ottjes, Santpoort, lid
Drs. D.H. Vonk, Haarlem, lid

Openingstijden van de Hof in 2012:

1 april – 1 november: 9.00 – 17.00 uur, maandag
gesloten

1 november – 1 april: 9.00 – 16.00 uur, zondag
en maandag gesloten

N.B.: Pasen en Pinksteren: zondag en maandag
open

Van 25 december t/m 1 januari is de Hof gesloten.

Beheerder-hovenier: Roland Brakel

Vervangend beheerder-hovenier: Yneke Bettink

Daslook. Foto: Ekke Wolters

Even kijken in het insectenhotel. Foto: Henk Wijkhuisen

Papavers in de demonstratiestrook. Foto: Ekke Wolters

Jac. P. Thijsse.

Een korte levensloop

Jacobus Pieter Thijsse werd op 25 juli 1865 te Maastricht geboren. Zijn vader was beroepsmilitair en dat betekende regelmatig overplaatsing naar een andere garnizoensstad. Zo trok de jonge Ko met zijn ouders en 3 broers mee via Grave en Woerden naar Amsterdam. Twaalf jaar oud was hij toen. Op zijn veertiende mocht hij al naar de kweekschool voor onderwijzers. In 1883 kreeg hij zijn diploma en ging voor de klas staan van een openbare Amsterdamse lagere school. In 1889, 24 jaar oud, werd hij hoofd van de Franse school in Den Burg op Texel. Reeds lang was hij aangetrokken door de natuur en had daar al veel studie naar gedaan. Op Texel viel hij met zijn neus in de boter en breidde zijn kennis enorm uit.

Na zijn huwelijk met Helena Bosch besloot het echtpaar weer terug te keren naar Amsterdam, waar Ko in 1892 hoofd van een school in de Jordaan werd.

Kort daarna maakte Thijsse kennis met Eli Hei-

mans, ook een onderwijzer met grote interesse voor de natuur. Samen schreven zij hierover zeer aansprekende boekjes en richtten, wegens het succes een eigen tijdschrift op: "De Levende Natuur", dat nog steeds bestaat.

Thijsse en Heimans werden grote propagandisten van wat zij het beoefenen van de natuursport noemden.

Toen Thijsse en een van zijn twee zonen rond 1900 te kampen kregen met een nare longziekte besloot het gezin buiten Amsterdam in een gezondere omgeving te gaan wonen. Het werd Bloemendaal, waar Thijsse van 1902 tot zijn dood in 1945 bleef wonen.

Vanuit Bloemendaal reisde Ko als forens naar Amsterdam om daar les te geven aan de kweekschool voor onderwijzers. Daar kon hij mee stoppen, om in 1921 leraar te worden aan het Kennemer Lyceum te Overveen, waar hij in 1930 met pensioen ging.

In zijn Bloemendaalse tijd schreef Thijsse vele boeken, artikelen en natuurlijk zijn beroemde Verkade-albums. Hij vond tijd en energie om de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland op te richten. Maar daar bleef het niet bij. De KNNV, de NJN en diverse gespecialiseerde natuurstudieverenigingen werden door hem, of mede door hem opgericht.

Zijn enorme inspanning voor de natuur, al zijn geschriften en het breed verspreiden van aandacht en liefde voor de natuur bij velen, waren in 1922 voor de Universiteit van Amsterdam aanleiding hem een eredoctoraat te verlenen. In 1925, op zijn zestigste verjaardag benoemde Hare Majesteit de Koningin hem tot officier in de Orde van Oranje-Nassau en kreeg hij van de Bloemendaalse bevolking Thijsse's Hof aangeboden.

Een heemtuin die er nog steeds mag zijn en, in de geest van Thijsse, de natuur onder velen brengt

Willem Holthuisen

De Kennemerduinen, de achtertuin van Thijsse

De regio Zuid-Kennemerland inspireerde al eeuwenlang dichters en kunstschilders door haar schoonheid en zou begin twintigste eeuw ook voor de natuurbescherming en de natuurstudie een bron van inspiratie worden. Bekende namen uit de natuurstudie zijn voor altijd verbonden aan het duingebied nabij Haarlem. De bekendste is natuurlijk Dr. Jac. P. Thijsse, maar ook namen als Van Eeden, Jan P. Strijbos en diverse pioniers op het gebied van natuurfotografie en film zoals Burdet woonden en struinden in dit gebied rond.

Toen het gezin Thijsse in november 1902 van Amsterdam naar Bloemendaal verhuisde, kon nog niemand vermoeden wat voor vruchtbare ontwikkeling dit zou betekenen voor de natuurstudie in het algemeen en de duinen in het bijzonder. Vanuit zijn villa Binnenduin, midden in het Bloemendaalse Bos, ondernam Thijsse talloze tochten door de toen nog voor publiek afge-

sloten duinen van Bloemendaal. Door zijn goede relaties met de duineigenaren had hij vrijwel overal toegang. Zijn vriendschap met Adolphe Burdet, een van de eerste vogelfotografen in ons land, verleende hem toegang tot de uitgestrekte duinen die toebehoorden aan de familie Borski-Van der Vliet. Burdet was getrouwd met een telg uit dit geslacht en woonde op de buitenplaats Lindenheuvel. Hier was Thijsse vaak te gast, waar hij genoot van de laatste films en foto's die Burdet had gemaakt in de omliggende natuur. In veel publicaties van Thijsse werden de foto's van Burdet gebruikt.

Bloemendaal als inspiratie

Eenmaal in Bloemendaal werd Thijsse geïnspireerd door zijn nieuwe omgeving. Bloemendaal lag in een lommerrijke duinzoom met veel fraaie buitenplaatsen en landgoederen. Eeuwenlang hadden tal van puissant rijke kooplieden en regenten uit Amsterdam in de regio deze luthoven aangelegd. Vanaf de Gouden Eeuw verschenen aan de westzijde van de toenmalige Wijkermeer omvangrijke zomerverblijven, aanvankelijk in barokstijl. Later schreef de mode meer grilligheid voor en ontstonden landgoederen in de zogenaamde Engelse landschapstijl.

Op loopafstand van Thijsse's huis lagen meer dan twintig landgoederen en daarachter strekten zich zeewaarts duizenden hectaren maagdelijk duingebied uit.

Voor Thijsse begon de natuur om zijn huis. Hij

beschreef in zijn boeken en krantenartikelen op de voor hem zo kenmerkende wijze alles wat hij zag en beleefde in zijn tuin, de

directe omgeving en in de duinen. De pennenvruchten kwamen tot stand in zijn studeerkamer, waar hij vanachter zijn bureau een enorme hoeveelheid boeken heeft nagelaten. Dit bureau van Thijsse staat te pronken in het nieuwe instructielokaal van Thijsse's Hof. In zijn beroemdste boek, "Het Vogeljaar", beschrijft hij hoe op nog geen vijf meter afstand van zijn raam de vinken, tijftjafjes en merels een nest bouwden. En op dezelfde plek in het Bloemendaalse Bos werd in 1906 met de uitgave van het album "Lente" het startsein gegeven voor de later zo succesvolle Verkade albums.

Jan Wolkers, een groot bewonderaar van Thijsse, schreef in 1995 dat voor veel mensen in de eerste decennia van de twintigste eeuw slechts twee boeken een rol speelden: de Bijbel en de Verkade-Albums van Thijsse.

De Bloemendaalse duinen

Foto onder: Thijsse in het duin. (St. H. en T. Archief)
Zowel in zijn boeken als in zijn artikelen in het tijdschrift De Levende Natuur, publiceerde Thijsse enorm veel dat betrekking had op de Bloemendaalse duinen. De duinen tussen grofweg Zandvoort en IJmuiden, behoorden slechts enkele families toe. In de negentiende eeuw was het hebben van zoveel mogelijk oppervlakte duin en

duinbos een teken van grote welstand.

Behalve een enkel keuterboortje die vooral zijn ongeluk mocht beproeven in deze woestijn, dienden de duinen slechts één doel: de herenjacht. Wandelen, laat staan natuurstudie, was voor de massa een volstrekt onbekend begrip. Kuieren in de natuur was vooral een bezigheid van dames en heren in goeden doen. De duinen bleven gesloten en werden letterlijk dag en nacht bewaakt door koddebeiers, die met ijzeren hand regeerden.

Het moest dan ook een groot voorrecht zijn geweest dat Thijsse zonder problemen de Bloemendaalse duinen in mocht. Meestal startte Thijsse

zijn wandelingen ter hoogte van de huidige Erebegraafplaats aan de Zeeweg.

Dank zij Thijsse wisten we in die tijd dat er wel een dozijn nachtzwaluwen aan de binnenduinstrand van Bloemendaal broedden. En kwamen we van alles te weten over de wulp in de duinen. Voor een mooi plaatje in zijn boeken kon Thijsse terecht bij Adolphe Burdet.

(Foto onder: Weliswaar op Texel, maar wel in de duinen. Het bestuur van Natuurmonumenten in 1908. V.l.n.r. secretaris Thijsse, penningmeester Van Tienhoven, de eerste boswachter van Staatsbosbeheer, Klaas Min, mw. Van Tienhoven, de heer Th.C. Oudemans en voorzitter Dr J. Th. Oudemans, Burdet en mw. Burdet-Van der Vliet. *Foto: A. Burdet*)

Die liet jachtopzichter Cor Bakker wel anderhalve week lang van zijn woning Het Jachtduin naar Het Houtglop lopen. Een paar keer per dag moest Bakker zes kilometer lopen om te zien of de wulp al jongen had. Dat moest dan onmid-

dellijk aan Burdet gemeld worden, want Thijsse had een dergelijke foto nodig voor een van zijn boeken. Het is niet bekend in welk boek de bewuste wulp staat, maar laten we bij elk nest jonge wulpen dat door Burdet op de gevoelige plaat is gezet, vooral de loyaliteit van jachtopziener Bakker herdenken!

En zo raakte Nederland langzaam vertrouwd met een praatje over en een plaatje van de rijkdom van het voor velen onbekende duingebied.

Natuurrijkdom

Wie Thijsse's verhalen leest over de ongereptheid van de Bloemendaalse duinen en de rijkdom aan natuur, likt zijn vingers af. Ofschoon ook in Thijsse's tijd al de grondwaterwinning haar tol had geëist, zag hij nog vele honderden parnassia's en rondbladig wintergroen bijeen staan in de vochtige duinvalleien in het buitenduin. Pas de laatste pakweg tien jaar kunnen we weer na decennia genieten van vochtige valleien met

parnassia's, orchideeën en slanke duingentianen. Plantjes, die tientallen jaren door de droogte niet meer voor kwamen.

Thijssse beschrijft het Hondskruid, de Grote Muggenorchis, de Sturmia (die nu Groenknolorchis is genoemd) en honderden moeraswespenorchissen. Op de duintoppen achter Duin en Daal zag hij honderden Sturmia's, terwijl we er nu maar een handje vol kunnen vinden langs de gehele Nederlandse kust.

En in het voorjaar zag Thijssse in De Kennemerduinen nog de velduil broeden en trof hij in het Spinnenkoppenvlak een kolonie met honderden paartjes visdiefjes aan. In het Heiligland, De Tobbe en de helling boven het Groot Konijnenbos broedde volgens Thijssse jarenlang de Griel. De oorzaak van de achteruitgang van de Griel, maar ook de oorzaak van het verdwijnen van de Nachtzwaluw, weet Thijssse aan de toenemende onrust in de duinen. Wat die onrust dan precies geweest is, dat blijft onduidelijk. De duinen waren verboden terrein. Voor de duinzoom daarentegen, waar ooit veel nachtzwaluwen broedden, zal ongetwijfeld de uitbreiding van Santpoort en Bloemendaal een rol hebben gespeeld.

Verandering

Wie de verandering op kaarten ziet in de omgeving van Haarlem tussen grofweg 1895 en nu, zal zich niet verbazen dat de nog altijd oprukkende verstedelijking een sterk negatieve invloed heeft gehad op de staat van de natuur.

Ook Thijssse zag reeds in zijn tijd tal van negatieve ontwikkelingen. In 1931 merkte hij op in het tijdschrift *De Levende Natuur*: "Wij hebben hier in het Kennemer duin zo'n heerlijke rijke vallei in dertig jaar tijds zien veranderen in een kruipwilgen-hondstong-vlakte en zelfs volstrekt 'ondeskundigen' betreuren nog iedere dag deze verandering". Hoewel Thijssse geen reden geeft voor deze verandering, zal dit ongetwijfeld te maken

hebben gehad met de ondiepe waterwinning waar hij sterk tegen gekant was.

Wat Thijssse betreft mocht het duingebied bij Bloemendaal wel worden opengesteld, maar dan voor een gezelschap van ten hoogste 15 personen onder de verantwoordelijkheid van een leider. Hij was sterk tegen massaal wandelen in natuurreservaten, wat de rust in de duinen zou verstoren. Een rust die volgens Thijssse te danken was aan het beheer van de 'jachtminnende' eigenaars. Een bijzonder standpunt voor iemand die juist aan de basis stond van de popularisering van de natuur.

Doodzonden in de duinen

In 1941 schreef Thijssse een nota over de duinen van Bloemendaal. Hij noemde hierin zes "grote zonden". Opvallend is zijn actuele visie die hem tot een duinbeschermer *avant-la-lettre* maakt. Zijn mening over het konijn daarentegen heeft ruim vijftig jaar na data wel aan kracht verloren: "Eigenlijk is het onnoodig hier uit te weiden over de schade, door het Konijn veroorzaakt. Meestal legt men den nadruk op de graverij door de oude zoowel als door de piepjonge beesten. Doch de vreterij is oneindig veel schadelijker. Tegenwoordig mag men wel zeggen dat wat er thans in de duinen nog groeit, daar staat bij de gratie van het konijn". Thijssse pleitte voor de uitroeiing van het konijn. Omstreeks 1910 stond volgens Thijssse een orchidee, het Hondskruid, nog volop in de duinen van Bloemendaal, maar zou die door konijnenvraat geheel verdwenen zijn, evenals de toch al schaarse Bokkenorchis. Het duin moest in de optiek van Thijssse worden vastgelegd: "Als waarschuwing zien we in het Rietveld (in De Kennemerduinen) nog de sporen van een onvoldoende beteugeling van verstuing uit den mobilisatietijd van 1914-1918". Hoe anders denken we ruim vijftig jaar later, nu we blij zijn als er ergens nog een duintop stuift en de konijnen terugkeren op de nog niet vergraste duinweiden. Nu is "de vraat" van het konijn zelfs noodzakelijk geworden om de dichtgegroeide

Indien onbestelbaar:
Mollaan 4, 2061 BD Bloemendaal

Foto van een Griel, gemaakt door Burdet. Foto Collectie Thijsse's Hof

duinen open te houden. Dit lukt echter moeizaam, waardoor grote grazers zijn ingezet zoals Konik paarden en Schotse Hooglanders (koeien). Als het gras dan kort wordt gemaakt door begrazing, komen de konijnen vanzelf weer terug voor de sappige kruiden die verdwenen zijn onder de enorme plakken gras en duinriet. Een andere zonde naast de konijnenvraat die Thijsse zeer betreurde was de al eerder genoemde duinwaterwinning. Vooral het feit dat men niet direct het diepe grondwater is gaan winnen, maar eerst het ondiepe water onttrok, heeft al snel na de start van deze activiteit tot een forse verdroging geleid. Het sterkst daalde de grondwaterstand in het centrum van De Kennemerduinen, het Klein Doornen, waar in de droge jaren zeventig van de vorige eeuw het grondwater ruim vijf meter lager lag dan het moment in 1898 toen men startte met de grondwaterwinning. Thijsse zag als alternatief irrigatie, waarvoor reeds plannen bestonden in de Haagse Waterleidingduinen. Het kon Thijsse niet worden aangerekend dat de gevolgen van wat we nu oppervlaktewater-infiltratie noemen, minder heilzaam voor de duinen is gebleken dan Thijsse zich had

voorgesteld. Veel duin is afgegraven voor irrigatiekanalen, zoals in de Amsterdamse Waterleidingduinen in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Het duin is hier meer een polderlandschap ge-

worden dan een waardevol duinterrein. Bovendien is dit water lange tijd slecht van kwaliteit geweest, waardoor het schone duinzand verzadigd werd met stoffen als fosfaten, nitraten en andere duinvreemde stoffen.

Afzanderijen vond Thijsse ook volstrekt ontoelaatbaar, evenals verdere bebossing van de duinen met Oostenrijkse- en Corsicaanse den. Thijsse stelde voor om zeer intensief te dunnen en mooie duinrichels en toppen vrij te maken waardoor de natuurlijke begroeiing weer een kans kreeg.

Thijsse sloot af met een pleidooi tegen ontginning van de duinen, de aanleg van recreatieoord en de aanleg van sportterreinen of vliegvelden. Thijsse: "Wij hebben hierbij ook rekening te houden met Zandvoort en IJmuiden, maar ook met den nieuwen tijd en met soberder, zuiverder levensopvattingen. Dus geen autorenbaan in Zandvoort, geen strandboulevard van Noordwijk naar IJmuiden".

Stel, je zou ooit nog een keer Thijsse met een tijdsmachine kunnen terughalen voor een wandeling door De Kennemerduinen, zijn duinen. En we staan op een duinrug bij het Houtglop, waar ooit Cor Bakker de Wulp moest volgen voor fotograaf Burdet en schrijver Thijsse.

(Foto hiernaast: Jagers in het duin met rechts Burdet). Vanaf die duintop zie je in het noorden een enorme industrie en in het zuiden de contouren van Zandvoort. Een monotone dreun van de Hoogovens of de herrie van racewagens zijn vrijwel voortdurend aanwezig. Helaas overstemen zij niet het gejjodel van de wulp want die is verdwenen. Dus dan maar de vallei in. Daar staat gelukkig weer genoeg water, bloeit de Parnassia zoals weleer en zijn in de winter van 2012-2013 de duinen weer dynamisch gemaakt. Sleuven gegraven naar zee en afgeplagde duinruggen, waar het duinzand weer vrij spel heeft. Ik denk dat Thijsse er blij mee zou zijn, al zou hij de roep van de wulp verkozen hebben boven de Formule 2 op Zandvoort. Tsja, wie niet?

Henk Wijkhuisen